SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-maxsus son (5-jild)

2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5SI5Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY’ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o‘g‘li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo‘limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O‘ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg‘ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo‘raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G‘aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, “Tashkent International University of Education” xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo‘min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O‘roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko‘chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G‘aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G‘aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo‘rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o‘g‘li — yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 5- maxsus son (Iyun, 2025). - 302 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Abdullaev Ulug'bek Saydanovich
O'RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDAGI ETNIK NOMLAR 10-14

Shukurillayev Yunus Asrorovich
BUXORO AMIRLIGIDA CHEGARALARNI QO'RIQLASH, QOROVULLIKNI O'TASH VA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH MASALALARI TAHLILI 15-19

Рахманкулова Адолат Хушбаковна
ИСТОРИЯ ГРЕЧЕСКОЙ ДИАСПОРЫ УЗБЕКИСТАНА: СПЕЦПЕРЕСЕЛЕНЦЫ И ПОЛИТИЧЕСКИЕ ЭМИГРАНТЫ 20-25

Xusanov Xabibullo Xakimovich
O'ZBEKISTON MILLATLARARO MUNOSABATLARIDAGI ZIDDIYATLI VAZIYAT VA MILLIY MADANIY MARKAZLARNING TASHKIL QILINISHI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI 26-30

Toshov Kamoliddin, Xurramova Sabrina Abdurashidovna
THE PROBLEM OF CHILD NEGLECT DURING THE SECOND WORLD WAR 31-38

Atamuratova Dilafruz Rashidovna
THE FORMATION OF THE PRESS OF THE KhPSR AND THE ESSENCE OF SOCIAL PROBLEMS IN IT........ 39-42

Nazirov Baxtiyor, Mo'minov Nodirbek Botir o'g'li
IMOMQULIXON DAVRI ASHTARXONIYLAR DAVLATINING IJTIMOIY-IQTISODIY VA HARBIY-SIYOSIY HAYOTI 43-48

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Исламутдинов Вадим
СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ СНИЖЕНИЯ БЕДНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 49-54

Melibaeva Gulxon Nazrullayevna
BENCHMARKING KICHIK INNOVATSION BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA SAMARALI VOSITASI SIFATIDA........ 55-65

Ульмас Ибрагимов
ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ МОДЕЛИ МАЛОГО БИЗНЕСА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ........ 66-75

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Salomova Hakima Yusupovna
ME'YOR KATEGORIYASINING BIOSFERANI ASRASHDAGI AMALIY AHAMIYATI........ 76-83

Djumaniyozova Dilfuza, Ibraximova Dilorom
YURIDIK TA'LIM VA YURIDIK KLINIKA FAOLIYATIDA AXLOQIY TARBIYA........ 84-90

Djo'raev Anvar Muxamadiyevich
IJTIMOIY BILISH DARAJALARINING MEZONLARI........ 91-96

Каримова Гулчехра Самадовна
ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ЗАДЕРЖКИ ПОЛОВОГО РАЗВИТИЯ У ПОДРОСТКОВ: МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ СИНТЕЗ МЕДИЦИНСКИХ ДАННЫХ И АНТРОПОЛОГО-ЭТИЧЕСКИХ 97-101

Гайбуллаев Жавлон Шавкатович
ДЫХАНИЕ КАК ЗЕРКАЛО ДЕТСТВА: ФИЛОСОФСКИЙ ВЗГЛЯД НА РЕЦИДИВИРУЮЩИЕ РЕСПИРАТОРНЫЕ ИНФЕКЦИИ 102-105

Yusupaliyev Orzimurod Odilovich
YOSHLAR TARBIYASIDA MILLIY QADRIYATLARNING AHAMIYATI 106-110

Taylyakova Feruzaxon Sultanovna
O‘ZBEKISTONDA OILAVIY BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI 111-116

Yusupova Ranoxon Tolibjonovna
TEXNIK TARAQQIYOT AXLOQIY-STRATEGIK RESURS SIFATIDA 117-120

Yarashov Sarvar Norqul o‘g‘li
SHAXSNING SHAKLLANISHIGA AXLOQIY IDEALLAR VA JAMIYATDA MAVJUD QADRIYATLARNING TA‘SIRI 121-125

Shokirov Toxirjon, Maxmudov Shoxrux
ZARDUSHTIYLIK DININING VUJUDGA KELISHI VA UNDA MADANIYAT VA SAN’AT FALSAFASI 126-130

Ахмедова Дилбар, Шавкатова Ширин
ПЕРВЫЕ ШАГИ В МИКРОМИРЕ: ФИЛОСОФСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ О ДИСБИОЗЕ И АЛЛЕРГИИ У МЛАДЕНЦЕВ 131-135

Kurbanbaeva Ulbosin Jumag‘alievna
EKOLOGIK TARBIYANING GUMANISTIK MOHIYATI 136-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Miqumova Dilafruz
IRFONIY SAYRU SULUKNING JA’FAR MUHAMMAD TERMIZIY SHE’RIYATIDAGI MODERNISTIK TASVIRI VA TALQINI 140-147

Xo‘jamqulov Anvar, Tog‘ayeva Shoxnoza
TAXAYYUL OLAMI TAHLILLARI 148-159

Murodova Iroda, Khamidov Tokhirjon
ANALYSIS OF THE LINGUOCOGNITIVE ASPECT OF THE SEMANTICS OF METAPHORICAL INNOVATIONS 160-163

Mamatova Feruza Maxammadovna
FENOMENOLOGIYA, FENOMEN VA ULARNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDAGI TALQINI 164-168

Burxonova Gulmira Olimjon qizi
TURLI TIZIMLI TILLARDA SOTSIOMADANIY BIRLIKLAR SHAKLLANISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA TASNIFI 169-172

Berdiqulova Shaxnoza, Ruzmatova Gulnara
BOG‘LOVCHILAR VA TINISH BELGILARINING PRAGMATIK KUCHI: O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA 173-177

Musurmonova Barchinoy Hasan qizi
FORS MATNSHUNOSLIGI TARAQQIYOTINING TARIXIY ILDIZLARI 178-182

Яркулова Фотима Усмановна
ОДНОРОДНЫЕ ЧЛЕНЫ ПРЕДЛОЖЕНИЙ 183-186

Jo'raqulova Rayhon Xolboyevna
O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA LEKSIK BIRLIKLAR OBRAZ VA RAMZLARNI YUZAGA KELTIRUVCHI VOSITALAR 187-190

Musoeva Hayitgul Urokovna
THE LINGUO-STYLISTIC ANALYSIS OF THE WORD "HEART" IN ENGLISH LANGUAGE BASED ON THE NOVEL "PRIDE AND PREJUDICE" 191-195

Yuldasheva Kamola
SINXRON TARJIMA JARAYONIDA QO'LLANILADIGAN PSIXOFIZIOLOGIK STRATEGIYALAR 196-202

Matkarimova Malika Oybek qizi
HOW TO TEACH ENGLISH USING SIMPLE SCIENCE EXPERIMENTS 203-206

Kamola Hatamova
HUJJATCHILIK TARAQQIYOTINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 207-210

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Uralov Sharof Urazaliyevich
PROBATSIYA INSPEKTORLARIGA MA'MURIY BAYONNOMA TUZISH VAKOLATINI BERISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI 211-216

Mamatmurodov Farrux
METHODS OF RESOLVING DISPUTES ARISING FROM ISLAMIC FINANCE SERVICES. INTERNATIONAL EXPERIENCE 217-222

Муталипова Лола Фархадовна
СМАРТ-КОНТРАКТЫ И БЛОКЧЕЙН: ВЫЗОВЫ ДЛЯ ДОГОВОРНОГО ПРАВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 223-234

Нормуродова Азиза Азимжон кизи
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ . 235-241

Abdullayeva Parvina Baxrilloyevna
RAQAMLI PLATFORMALARDAGI BANDLIKNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH 242-246

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ismaylov Azerbay Saparniyazovich
RAQAMI IQTISODIYOT SHAROITIDA QORAQALPOQ XALQ AN'ANALARIDAGI MAVJUD PEDAGOGIK USULLAR TRANSFORMATSIYASI 247-252

Namozova Dilorom Tursunovna
MUSIQA TA'LIMIDA TALABALARDA IJODIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MOHIYATI 253-261

Давыдова Руфина Артуровна
РОЛЬ ГУМАННОЙ ПЕДАГОГИКИ В ПРЕОДОЛЕНИИ АГРЕССИИ И ОТЧУЖДЕНИЯ СРЕДИ ШКОЛЬНИКОВ 262-266

Gaziev Baxromjon Valievich
OT SPORTIDA MALAKALI CHAVANDOZLARNI TAYYORLASH MUAMMOLARI 267-273

Toshtemirova Mohichehra G'olibjon qizi
DIZAYN TA'LIMINING XALQARO TAJRIBASI:
O'QUV DASTURLARI VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR TAHLILI 274-279

Rakhmonova Dilnura Saidovna
TEXNIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALARNING
KREATIV FIKRLASHINI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI:
AMALIYOT VA TAJRIBA 280-286

Yakubova Barno Baxtiyorovna
MUSTAQIL VA IJODIY ISHLASH FAOLIYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA
QARATILGAN MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH 287-290

Rixsiboyev Behzod Alisherovich
IJTIMOIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA MADANIY PLYURALIZMNING O'RNI 291-295

Islamova Moxichexra Bekmurzayevna
TALABLARNI TANQIDIY FIKRLASHGA UNDOVCHI O'QITUVCHI STRATEGIYALARI 296-301

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Special Issue 5 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 2 June 2025
Accepted: 15 June 2025
Published: 30 June 2025

Article / Original Paper

THE HUMANISTIC ESSENCE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

Kurbanbaeva Ulbosin Jumagaliyevna
doctoral student NSPI named after Ajiniyaz

Abstract. This article analyzes the humanistic essence of environmental education. It highlights the harmonious relationship between humans and nature, ecological awareness, values, and the importance of spiritual and moral upbringing. In particular, environmental education is viewed as a process of shaping an individual's responsible attitude toward nature.

Keywords: ecology, humanism, environmental education, nature, environmental culture.

EKOLOGIK TARBIYANING GUMANISTIK MOHIYATI

Kurbanbaeva Ulbosin Jumagʻalievna
Ajiniyoz nomidagi Nukus DPI tayanch doktoranti
E-mail: ulbosin2616@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ekologik tarbiyaning gumanistik mohiyati tahlil qilinadi. Unda inson va tabiat oʻrtasidagi uygʻun munosabat, ekologik ong, qadriyatlar, ma'naviy-axloqiy tarbiyaning ahamiyati yoritiladi. Xususan, ekologik tarbiyani shaxsda tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantiruvchi jarayon sifatida koʻrib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: ekologiya, gumanizm, ekologik tarbiya, tabiat, ekologik madaniyat.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI5Y2025N22

Inson tabiat bilan chambarchas bogʻliq hisoblanadi. Inson tugʻilishi bilan tabiat bergan ne'matlar bilan oziqlanadi va uning resurslaridan foydalanadi. Lekin XX asir oxiri XXI asr boshlarida ilm-fan, texnikaning juda tez sur'atlarda rivojlanishi inson va tabiat munosabatlariga ham oʻz ta'sirini koʻrsatdi. Ya'ni, inson tabiat bilan munosabatlarida ehtiyotkorona boʻlishi kerakligi va shuning bilan birga uning resurslaridan samarali foydalanib tejab ishlatishi zarurligini bugungi kunda guvohi boʻlyapmiz. Hozirgi jamiyatda insonlar orasida tabiatga gʻamxoʻrlik qilish va uni asrab avaylash har bir insonning asosiy majburiyatlardan biri ekanligi, tabiatni asrab avaylashda butun jamiyat va insoniyat birgalikdagi harakatlari muhim hisoblanadi. Gumanizm va ekologiya masalasi bu zamonaviy jamiyatda ijtimoiy falsafiy tadqiqotlar oldidagi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ekologiya muammosi butun insoniyat uchun global muammo hisoblanadi. Ekologik muammolarni bartaraf etishda va oldini olishda inson omili asosiy oʻrinni egallaydi. Insoning tabiatga, atrof-muhitga munosabati bu uning kelajakda munosabatini belgilab beradi. Ekologik tarbiya va ekologik madaniyat bu shu jamiyat qadriyatlariga asoslanadi. Ya'ni, ekologik tarbiya va madaniyatning shakllanishi qandayda bir xalqning milliy mentaliteti va muayyan jamiyat tan olgan qadriyatlari bilan bogʻliq bo'lishi mumkin. Akademik J.Bazarbaev o'zining "Odob falsafasi" kitobida ekologik axloqni targʻib qilishda shoirlarning va yozuvchilar asarlarining

o'rni alohida ekanligini ta'kidlaydi. Hozirgi zamonda ekologik tarbiya ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Ekologik tarbiya -axloqiy tarbiyaning ajralmas qismidir. Kishilarda ekologik ong va tafakkurni, ekologik dunyoqarashni hosil qilish tabiatni dialektik tushunishga yordam beradi. Hamma bosqichlarda ekologik ta'lim va tarbiyani talab etilgan darajada amalga oshirish uchun bu vazifaning muhimligini va mas'uliyatini yaxshi bilgan yoshlarni tayyorlash zarur [1, 154].

Texnika, texnologiya va ishlab chiqarishning ko'payishi o'z navbatida tabiatga salbiy ta'sirini o'tkazmoqda. Lekin tabiat bilan inson o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda yetkazilayotgan salbiy oqibatlarni yumshatishda bir qancha chora-tadbirlarni amalga oshirish juda ahamiyatli hisoblanadi. Unga ekologik tarbiyani shakllantirish, ekologik ta'limni rivojlantirish, tabiatga munosabatda insoniylik tamoyiliga asoslanish juda muhim. Ekologik tarbiyaning bugungi kunda ahamiyati qanday ekanligi dolzarb hisoblanadi. Ekologik tarbiya mavzusini bir qancha fan sohalari tadqiq etishi mumkin. Lekin jamiyatda turli yosh va soha vakillari o'rtasida uning shakllanishi va ekologik madaniyatning tarqalishi ijtimoiy- falsafiy jihatdan ham juda muhim hisoblanadi.

Endi XXI asrda yashaydigan avlodlar – bu elda yashovchilar ekologik ta'limdan xabardor bo'lishi, ekologik tarbiyaga o'rganishi, ekologik odobga bo'ysinishi zarur bo'ldi. Ekologik odob masalasi bizning bobolarimizdan hayvonlarga rahmli bo'lishga chaqirish, odamlarda insoniylikni shakllantirishga ham ta'sirini ko'rsatgan [2, 143]. Ekologik tarbiya nafaqat insonlarning tabiatga g'amxo'rligi balki insoniyat kelajagi uchun odamlarning qayg'urishi, boshqalarga ham toza havo, tabiat resurslarining yetib borishi uchun jonkuyarlik bilan qarab, tabiatga yordam berish tushuniladi.

Biz hayotimiz davomida o'z e'tiqodlarimiz, qadriyatlarimiz bilan yashaymiz. Muqaddas dinimizda ham tabiatni asrashga alohida e'tibor qaratilgan. "Islom dini inson kamolotida tabiatni muhofaza qilish tarbiyasini asosiy o'ringa qo'yadi. Yosh avlodni tabiatni muhofaza qilishda yetuk ongli, hayvonot va o'simlik dunyosiga mehrli qilib tarbiyalash zarur"[3, 144].

Insonparvarlik – insoniy qadriyatlarni birinchi o'ringa qo'yuvchi, har bir narsaning o'zagi sifatida inson qadriyati va mavqeyini ta'kidlaydigan mafkuradir [4]. Inson tabiat bilan chambarchas bog'liq. U hech qachon tabiatdan ayro holda yashay olmaydi. Insoning hayotdagi asosiy vazifalarining biri ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilishdir. Insonning eng asosiy huquqlaridan biri bu yashash huquqi. Yashash huquqida inson uchun kerakli toza havo, suv, tabiat resurslarining mavjudligi, flora va fauna dunyosi juda ahamiyatli.

Gumanizm-(lotin. "Humanitas"-insoniylik insonparvarlik, inson haqida g'amxo'rlik) – insonni himoya qilishga, uning huquqlariga kafillik berishni maqsad qilib olgan ta'limot.[5, 109]

Ekologiya va gumanizmning bog'liqligi bu inson yashashi uchun atrof-muhitning tozaligi, toza ichimlik suvining mavjudligi, toza havo va inson salomatligi bilan chambarchas bog'liq.

Aholining ko'pchiligi ekologik muammolarning mohiyati va oqibatlari haqida yetarli ma'lumotga ega emas. Bu esa ularning ekologik xavf-xatarlarga nisbatan befarq bo'lishiga va ekologik muammolarni hal qilishda faol ishtirok etmasligiga olib keladi. Qoraqalpog'istonda aholining ko'pchiligi cho'llanish jarayonining sabablari va oqibatlari haqida yetarli ma'lumotga ega emas. Bu esa ularning cho'llanishga qarshi kurashish tadbirlarida faol ishtirok etmasligiga olib kelmoqda.

Qoraqalpoq jamiyatining zamonaviy transformatsiyasi ekologik qadriyatlar va ekologik ongni shakllantirishda bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda. Bu muammolarni hal qilish uchun an’anaviy ekologik bilimlarni zamonaviy fan yutuqlari bilan uyg‘unlashtirish, ekologik ta’lim va ma’rifatni rivojlantirish, barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilish va milliy hamda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Inson manfaatlarini himoya qilish ekologik xavfsizlikning asosiy maqsadi hisoblanadi. Buning uchun huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish, ekologik ta’lim va madaniyatni oshirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zarur . Xulosa qilib aytganda, ekologik xavfsizlikni ta’minlash inson salomatligi va farovonligi uchun muhim ahamiyatga ega. Buning uchun atrof-muhitni muhofaza qilish, xavfli ekologik omillar ta’sirini kamaytirish va qulay yashash muhitini yaratish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim.

Davlatimizda ekologik inqirozning oldini olish, aholi salomatligini tiklashga, Orol dengizi qurigan tubida saksovullar ekib, o’rmanzorlar barpo etish, yashil makonni yaratishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Masalan, yashil makon umummilliy harakati doirasida yosh avlodni tabiatga yordam berishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bizning davlatimizda ham aholini ekologik xabardorlikka chorlovchi aksiya va tadbirlar muayyan tarzda o’tkazilib kelinmoqda.

Bizning fikrimizcha, ekologik tarbiyaning gumanistik mohiyati shundaki insonlar tabiatga shartsiz ravishda chin dildan yordam berishi, ekologiyani asrab avaylashda eng avvalo insoniy nuqtai nazardan qarash, ekologik ongning shakllanishi va tabiatga ongli munosabatda bo’lib o’z kelajagini, o’zini himoya qilish.

Ekologik tarbiyani shakllantirishda asosiy omillardan biri bu ekologik bilimlarning berilishida va targ‘ibot ishlarining to‘g‘ri tashkillashtirilishida deb hisoblaymiz. Buning natijasida insonlarda ekologik tarbiya shakllanadi va bu ekologik madaniyatning asosi bo’ladi.

Qoraqalpog‘istonda ekologik ta’lim va ma’rifat tizimini takomillashtirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir. Bu yo‘nalishda maktabgacha ta’lim muassasalaridan boshlab oliy ta’lim bosqichigacha bo‘lgan barcha tizimlarda ekologik bilim va tarbiyani kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Ekologik tafakkurni shakllantirishda ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa axborot platformalari orqali ekologik ma’lumotlarni tizimli targ‘ib qilish zarur. Shuningdek, ekologik mavzular doirasida seminarlar, treninglar, konferensiyalar va boshqa turdagi madaniy-ma’rifiy tadbirlarni muntazam o‘tkazish aholining ekologik madaniyatini oshirishga xizmat qiladi. Jamiyatda faoliyat yuritayotgan ekologik nodavlat tashkilotlar va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikni mustahkamlash, ularning ekologik muammolarni hal etishdagi ishtirokini qo‘llab-quvvatlash barqaror rivojlanish uchun muhim omil hisoblanadi. Umuman olganda, Qoraqalpog‘istonda ekologik ta’lim va ma’rifatni chuqurlashtirish orqali aholining ekologik ongini rivojlantirish hamda atrof-muhit muammolarini hal etishda keng jamoatchilik ishtirokini ta’minlash mumkin.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. To‘xtayev A. S. Ekologiya. Pedagogika institutlarining talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. T., «O‘qituvchi», 1998. — 192 b.
2. Ж.Базарбаев. Әдеп философияси. Нөкис,2010-208 бет.
3. Баҳауатдиннов Ш. Камил инсан. –Ташкент 2019.-272 б.
4. Maryati, Y. (2024). Humanism in Philosophical Studies. *Journal of Innovation in Teaching and Instructional Media*. https://doi.org/10.52690/jitim.v4i2.746.

5. Фалсафа қисқача изоҳли луғати М.Н.Абдуллайева, М.Абдурашидов, У.Абилова ва бошқ.Масъул муҳаррир: А.Жалолов. -Т.: "Шарқ",2004 -384 бет

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).